

Saimaan ammattikorkeakoulu
Liiketalous Lappeenranta
Liiketalouden koulutusohjelma
Laskentatoimi

Svetlana Kyllönen

Lyhyt perehdytys tilintarkastusalalle pyrkiville opiskelijoille

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Svetlana Kyllönen

Lyhyt perehdytys tilintarkastusosalalle pyrkiville opiskelijoille, 36 sivua, 1 liite

Saimaan ammattikorkeakoulu

Liiketalous Lappeenranta

Liiketalouden koulutusohjelma

Laskentatoimi

Opinnäytetyö 2013

Ohjaaja: lehtori Teija Launiainen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämän työn tavoitteena on selvittää alalle pyrkiville opiskelijoille HTM- ja KHT tutkintojen sisällöt ja antaa kuva tilintarkastusalan tämänhetkisestä tilanteesta sekä tulevista muutoksista.

Oppinäytetyössä pyritään tilintarkastus alalle pyrkiville opiskelijoille selvittämään sekä tilintarkastuslaissa säädetyt hyväksymisen edellytykset. Edellytykset ovat koulutus, käytännön kokemus, vaatimuksien riittävyys, luonteen ja persoonallisuuden sopivuus kyseisiin työtehtäviin ja ammatteihin.

Tilintarkastajan uralle aikovan kannattaa jo opiskeluaikana hankkia siihen vaadittava valmius. HTM- ja KHT-tutkintoa varten opiskelijan tulee suorittaa tietty määrä opintopisteitä ja opintoja. Nämä tutkinnot suorittaneet voivat käyttää itsestään nimitystä HTM-tilintarkastaja ja KHT-tilintarkastaja. Tilintarkastajan tarjoamia palveluja käyttää suuri joukko eri alojen ihmisiä.

Aineistoina on käytetty lakitekstiä, opetuskirjallisuutta, artikkeleita, internet-lähteitä, Pro gradu - töitä sekä haastatteluaineistoa. Kyselytutkimus toteutettiin sähköpostin välityksellä. Haastatteluaineisto on saatu kahdeksalta eri tilintarkastajalta.

Tilintarkastajajärjestelmään on tulossa muutoksia. Lakiesityksessä ehdotetaan yksityisen ja julkisen sektorin tilintarkastajajärjestelmien yhdistämistä siten, että kaikilla tilintarkastajilla olisi yhteinen perustutkinto. Lisäksi tilintarkastajilla olisi mahdollisuus suorittaa erikoistumistutkintoja yksityisen tai julkisen sektorin tilintarkastuksesta.

Lausunnoissa puollettiin uudistusta. Valtaosa lausunnonantajista kannatti tilintarkastajatutkintojen uudistamista siten, että kaikilla olisi yhteinen perustutkinto ja lisäksi mahdollisuus suorittaa erikoistumistutkintoja. Yksi yhtenäinen järjestelmä lisäisi alan houkuttelevuutta laajempien uramahdollisuuksien johdosta.

Asiasanat: tilintarkastus, tilintarkastuslaki, tilintarkastusdirektiivi, tilintarkastajajärjestelmä, tilintarkastusjärjestelmän uudistaminen

Abstract

Svetlana Kyllönen

A Brief Introduction for Students Seeking a Career in Auditing, 36 pages, 1 appendix

Saimaa University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Administration, Lappeenranta

Specialization in Accounting

Bachelor's Thesis 2013

Instructor: Ms Teija Launiainen, Senior Lecturer

The aim of this work was to explain the content of the examinations of Certified Public Accountant (CPA) and Authorized Public Accountant (APA) to students who seek a career in auditing, and, in addition, to give a picture of the current situation and future changes in the field of auditing. The thesis study was also aimed to clarify to students the admission requirements stipulated by the Audit Act concerning training and practical experience as well as the character and personality features required in different jobs and professions.

In order to obtain the required capability to become an auditor, ~~students are~~ a student is required to take certain courses. To take the CPA or APA examinations, students must complete a certain number of credits and courses. Such graduates are able to refer to themselves as CPA or APA auditors. Auditors' services are used by a large number of people from different fields.

The data for the study were collected from the Finnish law, educational literature, articles, Internet sources, other theses, and by interviewing professional auditors. The interviews were done by using an e-mail survey. The data was obtained from different auditors.

There seems to be a need for change in the current auditing system. The new bill proposes that the private and the public sector auditors would integrate in such a way that all auditors should have a common undergraduate degree, in addition to the opportunity to carry out specialist training, both in private or public sector auditing.

The professional opinions on the reform were mostly positive. The majority of the informants were in favor of the auditor qualifications reform so that everyone would have a common basic education, and would be able to carry out specialist training. The uniform system would increase the attractiveness of this field thanks to more varied career opportunities.

Keywords: audit, auditing law, audit directive, the auditor system, auditor system reforming

Sisältö

1 Johdanto	5
1.1 Perustelut aiheen tutkimiselle	5
1.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja rajaukset	6
1.3 Tutkimusmenetelmä	6
2 Tilintarkastus	7
2.2 Neljä suurinta tilintarkastustoimistoa Suomessa	9
2.3 Tilintarkastuksen tavoitteet ja yleiset periaatteet	11
2.4 Tilintarkastusvelvollisuus	12
2.5 TILAn tehtävät (työprosessit):	12
2.6 VALAn tehtävät (työprosessit):	13
3 Tilintarkastusalan vaatimukset	13
3.1 Tilintarkastusalan tutkintovaatimukset nykyään	13
3.2 Hyväksymisvaatimukset HTM - tilintarkastajaksi vuonna 2013	14
3.3 Hyväksymisvaatimukset KHT - tilintarkastajaksi vuonna 2013	16
3.4 Muut vaatimukset	18
4 Tilintarkastajajärjestelmän uudistaminen	20
4.1 Tilintarkastajajärjestelmän uudistamista yleistä	20
4.2 Tilintarkastusta koskevia tutkintovaatimuksia työryhmän ehdotuksen mukaan	21
5 Lausunnot raportista, joka koskee tilintarkastusjärjestelmän uudistamista	23
5.1 Elinkeinoelämän keskusliiton lausunto	23
5.2 Suomen Asianajajaliiton lausunto	24
5.3 Kilpailuviraston lausunto	25
5.4 Keskuskauppakamarin lausunto	25
5.5 Finanssivalvonnan lausunto	26
5.6 Yhteenveto lausunnoista	27
6 Tilintarkastajien haastatteluiden purku	28
6.1 Iso osa nykyisistä tilintarkastajista jää lähivuosina eläkkeelle	30
6.2 Tilintarkastajien tulevaisuus	31
6.3 Tilintarkastajan tutkintoon hakijan taustaa	32
6.4 KHT- ja HTM-tilintarkastajan vakuutus	32
6.5 Luonteen ja persoonallisuuden sopivuus tilintarkastajan työtehtäviin ja ammattiin	33
7 Loppupäätelmät	33
Kuvat	35
Lähteet	36

Liitteet

- Liite 1 Haastattelun kysymysrunko

1 Johdanto

HTM-tilintarkastajat palvelevat pääasiassa pieniä ja keskisuuria yrityksiä sekä asunto-osaakeyhtiötä. Tämä antaa mahdollisuuden yksilölliseen, laaja-alaiseen palveluun lähellä asiakasta. HTM-tilintarkastaja onkin usein yrittäjän tuki myös muissa talousasioissa kuin tilintarkastuksessa. Päätoimena voisi olla usein tilinpito, taloushallinnon tehtävät ja opetus. (Tilintarkastuspakosta luopuminen 2013.)

Tilintarkastajan uralle aikovan kannattaa jo opiskeluaikana hankkia siihen vaadittava valmius. HTM- ja KHT-tutkintoa varten opiskelijan tulee suorittaa tietty määrä opintopisteitä ja opintoja. Tutkinnot suorittaneet voivat käyttää itsestään nimitystä HTM-tilintarkastaja ja KHT-tilintarkastaja.

Tilintarkastajajärjestelmään on tulossa muutoksia. Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta antoi Työ- ja elinkeinoministeriön pyynnöstä lausunnon arviomuistiosta, joka koski tilintarkastusjärjestelmän uudistamisessa. Esityksessä ehdotetaan yksityisen ja julkisen sektorin tilintarkastajajärjestelmien yhdistämistä siten, että kaikilla tilintarkastajilla olisi yhteinen perustutkinto, lisäksi olisi mahdollisuus suorittaa erikoistumistutkintoja, yksityisen tai julkisen sektorin tilintarkastukseen. Työ- ja elinkeinoministeriö kutsui selvitysmies professori Edward Andersson selvittämään tilintarkastajajärjestelmän uudistamistarvetta, ja mitä mieltä alan ammattilaiset ovat kyseisestä uudistusehdotuksesta. (Tem 2013, 110.)

Professori Andersson on todennut, että organisatorisesti nykyinen kolmen tilintarkastajakategorian järjestelmä sisältää runsaasti irrationalisia piirteitä, päällekkäisyyksiä ja vähemmän kustannustehokkaita ratkaisuja (Andersson 2010).

1.1 Perustelut aiheen tutkimiselle

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi perehdytyksen laatimisen tilintarkastajaksi opiskeleville, koska laskentatoimeen suuntautuneena tradenomina aihe kiinnostaa minua henkilökohtaisesti ja perehdytys voi olla hyödyksi sekä viimeistä vuotta opiskeleville että opintoja aloittaville tradenomeille.

Aihe itsessään on ajankohtainen, sillä yksityisen ja julkisen sektorin tilintarkastajajärjestelmien yhdistämisehdotusta Euroopan komissio ei ole vielä hyväksynyt, ja sillä on merkittäviä vaikutuksia tilintarkastusalaan kokonaisuudessaan niin Suomessa kuin Euroopassakin.

1.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja rajaukset

Tämän opinnäytetyön keskeinen tavoite on selvittää alalle pyrkiville opiskelijoille tutkintojen sisällöt ja tilintarkastusjärjestelmässä tulevat muutokset opiskelijan näkökulmasta.

Lisäksi työssä haluttiin saada vastaus seuraavan kysymyksiin:

1. Mitä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi voimassa olevaa tilintarkastuslakia tilintarkastajajärjestelmää koskevilta osin?
2. Kuinka hyödyllistä HTM- ja KHT- tutkintojen suorittaminen on?
3. Mitkä ovat yhteiset tilintarkastajan persoonallisuuspiirteet?
4. Onko lähitulevaisuudessa odotettavissa pulaa hyväksytyistä tilintarkastajista?

Tämän työn tavoitteena on selvittää alalle pyrkiville opiskelijoille tutkintojen sisällöt ja antaa kuva tilintarkastusalan tämänhetkisestä tilanteesta sekä tulevista muutoksista. Oppinäytetyössä pyritään tilintarkastusalalle pyrkiville opiskelijoille selittämään sekä tilintarkastuslaissa säädetyt hyväksymisen edellytykset, kuten koulutusta ja käytännön kokemusta koskevat edellytyksien ja vaatimuksien riittävyys että luonteen ja persoonallisuuden sopivuus työtehtäviin ja ammattiin. Tämä työ on monipuolinen katsaus tilintarkastajan tehtäviin. Osaamisen ja vahvuuksien tunnistaminen on keskeistä urasuunnittelussa. Osaaminen koostuu tiedoista, taidoista ja persoonallisista ominaisuuksista.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Tietoperusta kootaan sekä Internet-sivuilta että kirjanpito- ja tilintarkastusalan lähdekirjallisuudesta. Työn tuloksena saatiin koottua kaikki tarpeellinen tieto yhteen pakettiin.

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka luonteeseen kuuluu, että tutkittavien määrä on pieni ja tutkimusaineistoa pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Opinnäytetyö koostuu seitsemästä eri osiosta. Työ on teoreettinen tutkimus (pääasiassa), jossa aineisto on kerätty käymällä läpi useita menetelmiä.

Ensimmäisessä osassa on käsitellään perustelut aiheen tutkimuksille sekä tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset. Toinen ja kolmas osio käsittelevät sekä yleistä tilintarkastuksesta että tilintarkastuksen taustaa. Suomessa tilintarkastusmarkkinat ovat jakaantuneet kahtia suuriin tilintarkastusyhtiöihin (KPMG Oy Ab, PricewaterhouseCoopers Oy, Ernst & Young Oy ja Deloitte Touche Oy) ja pieniin, paikallisempiin toimijoihin. Toisen osion lopussa kerron kertoa ns. Big Four - toimistoista. Kolmas osio käsittelee tilintarkastusalan tutkintovaatimuksia nykyisin sekä KHT- ja HTM määritelmiä. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi voimassa olevaa tilintarkastuslakia tilintarkastajajärjestelmää koskevilta osin. Neljäs osio tarkastelee sekä esitystä, että niitä muutoksia, jotka tapahtuvat tämän esityksen voimaan tullessa. Viidennessä luvussa käsitellään lausunnot eri tahoilta tilintarkastusjärjestelmän uudistamista. Kuudes osio on tilintarkastajien haastatteluiden purku. Tutkielman viimeisessä eli seitsemännessä luvussa on opinnäytetyön yhteenveto.

2 Tilintarkastus

Tilintarkastajien kansainvälisen organisaation IFRS:in (International Federation of Accountants) mukaan tilintarkastus on minkä tahansa kokoisen tai lakisääteisen muodon omaavan ansaintataloudellisen tai muun talousyksikön tai siihen verrattavissa olevan yksikön toiminnasta ja taloudellisen informaation riippumatonta tutkimista, jonka tarkoituksena on käsityksen ilmaiseminen tutkitusta tilinpäätöksestä tai siihen rinnastettavasta informaatiosta. (Tomperi 2009, 8.)

2.1 Tilintarkastuksen taustaa

Tässä luvussa olen käyttänyt lähteenä Laitisen Pro gradu – työtä (2004, 12 - 16.) Etymologisesti sana "tilintarkastus" on peräisin latinan kielen sanasta "audio" - "kuulen". Tilintarkastuksen tarve on oletettavasti saanut alkunsa samanaikaisesti sekä vaihtokaupan että rahatalouden synnyn ja

kehityksen seurauksena. Vanhimmat todisteet tilintarkastuksesta ovat peräisin Kiinasta noin 700 vuotta ennen ajanlaskumme alkua. Tilintarkastuksen kehitys on ollut läheisesti riippuvainen yksittäisten maiden taloudellisen ja teollisen toiminnan sekä pääomamarkkinoiden kehittymisestä ja niiden erityispiirteistä kussakin maassa.

Keskiajalla Euroopan kauppaa käyvissä kaupungeissa kaupankäynnin vastapuolen pyynnöstä (yleensä kauppias tai pankki) tilintarkastajat tarkastivat toisen osapuolen kirjanpidon ja osoittivat näin kauppakumppaninsa luotettavuuden. 1800-luvulta lähtien tärkeimmiksi tilintarkastajien asiakkaiksi tulivat velkojen lisäksi yritysten osakkeiden omistajat eli henkilöt, jotka eivät osallistuneet yritysten päivittäiseen johtamiseen.

Talouden globalisaation ja ylikansallisten yhtiöiden usein hajallaan eri puolilla maata ja ympäri maailmaa sijoittuneen liiketoiminnan seuraamisen tarve on kasvattanut riippumattomien tilintarkastajien tarvetta. Lisäksi valtioiden alati lisääntyvä puuttuminen taloudelliseen toimintaan sekä verojärjestelmien monimutkaisuus ovat lisänneet riippumattomien asiantuntijoiden tarvetta. Tarkastaessaan kirjanpidon tilintarkastaja voi tunnistaa raportoinnin virheitä ja vääristymiä sekä estää veroseuraamuksia.

1900-luvulla, aktiivisten osakemarkkinoiden kehittymisen yhteydessä ilmestyi uusi luokka tilintarkastuksesta ja yritysten kirjanpidosta kiinnostuneita - piensijoittajat. Julkisesti noteerattujen yritysten konkurssit ja niistä seuranneet skandaalit ovat aiheuttaneet myös tilintarkastajien joutumista syytteeseen ja näin kiristäneet tarkastustoiminnan vaatimuksia. Koska sijoittajien määrä on kasvanut ja he ovat aktivoituneet, on osakkeenomistajista ja velkakirjoihin sijoittajista tullut vaativia tilintarkastuksen kuluttajia.

1900-luvun puolivälistä lähtien tilintarkastajat ovat alkaneet laajentaa toimintaansa, ei vain vahvistaakseen asiakkaidensa tilinpäätöksen, vaan myös tuottavat palveluja yritysten kirjanpitäjinä, asianajajina sekä yritysten toiminnan kehittäjinä. Lisäksi teknologinen kehitys on pakottanut yritykset ottamaan käyttöön nykyaikaiset menetelmät muun muassa yritysten

johtamisjärjestelmissä, kirjanpidon automatisoimisessa sekä laadunvalvonnassa.

2.2 Neljä suurinta tilintarkastustoimistoa Suomessa

Neljä suurinta Suomessa toimivaa tilintarkastusyhtiötä ovat kaikki Suomeen rekisteröityjä osakeyhtiötä, joilla kaikilla on KHT-yhteisön status. Ne ovat KPMG Oy Ab, PricewaterhouseCoopers Oy, Ernst & Young Oy ja Deloitte Touche Oy. Suuret tilintarkastustoimistot tarjoavat nykyisin varsin laajan palveluvalikoiman asiakkailleen lakisääteisen tilintarkastus- ja yleisluonteisen tarkastuksen lisäksi. (Big Four 2013.)

Neljällä erittäin suurilla tilintarkastusketjuilla on valtaosa suurten monikansallisten yritysten tilintarkastustoimeksiannoista. Joissakin maissa suuret tilintarkastusyhtiöt saattavat saada jopa yli puolet tuloistaan muusta kuin lakisääteisestä tilintarkastuksesta. Niiden asema on Suomessakin erittäin vahva, kun niillä on noin 90 prosenttia tilintarkastusalan liikevaihdosta. (Andersson 2010, 53.)

1. KPMG on yksi maailman johtavista tilintarkastusyhtiöistä. Yhtiöllä on 152 000 työntekijää 156 maassa ympäri maailmaa, ja sen liikevaihto vuonna 2012 oli 23 miljardia dollaria. Yhtiö tarjoaa tilintarkastuspalveluiden lisäksi vero- ja neuvontapalveluja. KPMG Oy Ab on KPMG Internationalin jäsenyritys. KPMG International on Sveitsissä rekisteröity osuuskunta. KPMG:n pääkonttori sijaitsee Amstelvenissa, Alankomaissa. Suomessa KPMG Oy Ab yhtiöllä on 769 työntekijää 18 paikkakunnalla, ja sen liikevaihto vuonna 2012 oli 95,8 miljoonaa euroa. (KPMG 2013.)

KPMG jakaa neuvontapalvelunsa seuraaviin alaryhmiin: Arvonmäärytykset, corporate finance-palvelut, forensic-palvelut, HR-neuvontapalvelut, IT-neuvontapalvelut, IFRS-neuvontapalvelut, kiinteistöliiketoiminnan neuvontapalvelut, kokonaisvaltaisen riskienhallinnan palvelut, rahoitusriskien hallintapalvelut, sisäisen tarkastuksen palvelut, talousjohdon neuvontapalvelut, transaction

services-palvelut, sekä ympäristö- ja yhteiskunta vastuupalvelut. (Horsmanheimo, 12.)

2. PricewaterhouseCoopers Oy (markkinointinimeltään PwC) on suomalaisomisteinen yhtiö, jolla on KHT-yhteisön asema. PricewaterhouseCoopers Oy on tilintarkastusta, verokonsultointia, yritysjärjestelypalveluita ja liikkeenjohdon konsultointia tarjoava itsenäisten yritysten muodostama ketju, ja se kuuluu maailman neljän suurimman tilintarkastusketjun joukkoon. Yhtiön liikevaihto vuonna 2012 oli 97,6 milj. euroa. Suomessa yhtiön henkilöstön kokonaismäärä oli tilikauden 2012 päättyessä 751 työntekijää 20 paikkakunnalla ympäri maan. (PwC 2013a.)

Yritys tarjoaa konsultointiapua ulkomaisten yritysten tulon Suomen markkinoille. Yhtiön toimintatapana on tarjota asiakkailleen käytännönläheistä neuvontaa tilintarkastuspalveluista aina verokonsultointiin. PricewaterhouseCoopersin kasvavien markkinoiden palvelut ovat nimeltään China Desk, Russian Desk ja Swedish Desk. (PwC 2013a.)

- Shanghaissa toimiva China Desk neuvoo ja auttaa muun muassa suomalaisia yrityksiä, joilla on toimintaa Kiinassa, sekä vastaavasti auttaa kiinalaisia yrityksiä määrittelemään parhaan tavan investoida ja löytää sopivat yhteistyöyritykset Suomessa. Yrityksellä on Shanghaissa noin 13 000 työntekijää. (PwC 2013a.)
 - PwC on toiminut Venäjällä jo vuodesta 1993, ja yrityksellä on siellä noin 2400 työntekijää. Palveluita löytyy kattavasti 9 suurkaupungista. (PwC 2013a.)
 - Swedish Desk tukee yrityksiä, joiden toiminta suuntautuu yli Pohjanlahden, sekä Suomessa että Ruotsissa. (PwC 2013b.)
3. Ernst & Young Oy tarjoaa laadukkaita tilintarkastus- ja neuvontapalveluja kaikenkokoisille yrityksille ja muille yhteisöille. Yhtiöllä on 167 000 ammattilaista työntekijää 158 maassa ympäri maailmaa. Suomessa Ernst & Young Oy palvelee 23 paikkakunnalla. Vuonna 2012 yrityksen liikevaihto oli 23,1 miljardia dollaria. Yhtiö tarjoaa monenlaisia palveluja

sekä yrityksille että julkiselle sektorille niin liikkeenjohdon konsultoinnista, tilintarkastuksesta kuin myös yritysjärjestelyihin liittyvistä verotuksen ja varmennuksen palveluista. (Ey 2012a.)

4. Deloitte Touche Tohmatsu on osa maailmanlaajuista Deloitte Touche Tohmatsu Limited -ryhmittymää (DTTL). Ryhmittymä on maailman neljänneksi suurin tilintarkastusorganisaatio työllistäen lähes 200 000 henkeä 150 maassa. Deloitte on KHT-yhteisö. Deloitte Touche Tohmatsu on kansainvälisesti ja paikallisesti johtava liikkeenjohdon konsultointiorganisaatio, joka tarjoaa asiakkailleen varsin laajan palveluvalikoiman, kuten IT-riskeihin, jatkuvuussuunnitteluun ja tietoturvaan liittyviä tarkastus-, skannaus- ja konsultointipalveluita. Palvelut koostuvat riskienarviointi- ja hallintamenetelmien kehittämisestä, sisäisestä tarkastuksesta, ja sijoitustoiminnan konsultoinnista. (Deloitte 2013.)

Suomessa Deloitte & Touche Oy on osakeyhtiömuodossa toimiva KHT-yhteisö. Omistajina ovat yrityksessä työskentelevät 24 suomalaista partneria. (Deloitte 2013.)

2.3 Tilintarkastuksen tavoitteet ja yleiset periaatteet

Tilintarkastuksen tavoitteena voidaan pitää lausunnon antamista siitä, onko tilinpäätös kaikilta olennaisilta osin laadittu voimassa olevien säännösten mukaisesti ja siitä, antaako tilinpäätös kirjanpitolaissa tarkoitetulla tavalla oikeat ja riittävät tiedot tarkastuskohteen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilintarkastus ei ole tarkoituksenmukaisuuden vaan lainmukaisuuden tarkastamista, kohtuullista varmistumista siitä, että yrityksen tilinpäätös ei anna olennaisesti väärää tai riittämätöntä tietoa emoyrityksen tai konsernin tilikauden tuloksesta ja taloudellisesta asemasta tilikauden päättyessä. Tilintarkastajan työn yleisiin periaatteisiin kuuluu hyvä tilintarkastuspa. IFAC:n lausuntojen ja tilintarkastusalan suositusten valossa tälle tavalle saadaan seuraavat tilintarkastajia velvoittavat viisi periaatetta:

1. Rehellisyys
2. Objektiivisyys

3. Ammatillinen pätevyys ja huolellisuus
4. Salassapitovelvollisuus
5. Ammattimainen käyttäytyminen. (Korkeamäki, 33-35.)

2.4 Tilintarkastusvelvollisuus

Uuden tilintarkastuslain 4 §:n mukaan yhtiölle, osuuskunnalle tai säätiölle on valittava tilintarkastaja sekä toimitettava tilintarkastus sen mukaan kuin lakisääteisesti vaaditaan. Kuitenkaan tilintarkastajaa ei tarvitse aina valita yhteisöissä (oy, ay, ky, osuuskunta), jos kahtena viimeisimpänä peräkkäisenä tilikaudella on täytynyt enintään yksi seuraavista kolmesta ehdosta:

- 1) taseen loppusumma on alle 100 000 euroa
- 2) liikevaihto on alle 200 000 euroa
- 3) palveluksessa on 3 henkilöä tai vähemmän. (Korkeamäki 2008, 14.)

Elinkeinotoimintaa harjoittavien ei myöskään tarvitse valita tilintarkastajaa. Tilintarkastus on pakollinen yhdistyksissä, säätiöissä, osakeyhtiöissä, kommandiittiyhtiöissä sekä avoimissa yhtiöissä ja osuuskunnissa. Tilintarkastuslain mukaan TILA (Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta) järjestää HTM- ja KHT-tilintarkastajatutkinnon kokeet kerran vuodessa. (HTM 2013a.)

2.5 TILAn tehtävät (työprosessit):

Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta (TILA) valvoo KHT-tilintarkastajien toimintaa ja vastaa sekä tilintarkastajien valvonnan kehityksestä Suomessa että tilintarkastustutkintojen kehittämisestä. TILA vastaa tilintarkastuslain (459/2007) 40 §:ssä määritellyistä tehtävistä, joihin kuuluu

1. Tilintarkastajien hyväksymiseen ja valvontaan liittyvien ohjeiden laatiminen ja julkaiseminen
2. KHT- ja HTM-tutkinnon järjestäminen (vuosittain) ylläpitäminen ja kehittäminen

3. Kauppakamarien tilintarkastusvaliokuntien päätöksiä koskevien oikaisuvaatimuksia käsitteleminen
4. Tilintarkastuslakiin perustuva tilintarkastajarekisterin ylläpitäminen
5. HTM- ja KHT-tilintarkastajien ja valvominen
6. Hyväksytyjen tilintarkastajien hyväksymis- ja valvontajärjestelmien ylläpitäminen ja kehittäminen
7. KHT-tilintarkastajien sekä KHT-yhteisöjen hyväksyminen. (Tilintarkastuslautakunta 2013a.)

2.6 VALAn tehtävät (työprosessit):

Valtion tilintarkastuslautakunta (VALA) vastaa yleisestä valvonnasta ja toimii työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä. VALA vastaa tilintarkastuslain (459/2007) 41 §:ssä määritellyistä tehtävistä, joihin kuuluu

1. ohjeiden ja lausuntojen tilintarkastuslain ja sen nojalla annetun asetuksen soveltamista antaminen
2. esityksien ja aloitteiden tilintarkastusta koskevien säännösten kehittämistä tekeminen
3. tilintarkastuksen yleisestä ohjauksesta, kehittämisestä ja valvonnasta huolehtiminen. (HTM 2013b).

3 Tilintarkastusalan vaatimukset

KHT- ja HTM-tutkinto ovat vaativia ammattitutkintoja, joissa testataan kokelaiden kyky soveltaa kirjanpito-, tilintarkastus-, yhteisö- ja verolainsäädännön tietämystä. (Korkeamäki 2008, 15.)

3.1 Tilintarkastusalan tutkintovaatimukset nykyään

KHT tarkoittaa ”Keskuskauppakamarin hyväksymää tilintarkastajaa”. HTM tarkoittaa ”Hyväksytty tilimies”. Vain rekisteriin merkitty tilintarkastaja on oikeutettu käyttämään ammattinimikettä HTM-tilintarkastaja. (Korkeamäki 2008, 19.)

Tilintarkastuslain mukaan Suomessa hyväksyttyjä tilintarkastajia voivat olla:

1. KHT-tilintarkastajat ja KHT-yhteisöt

- Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta hyväksyy KHT-tilintarkastajat ja tilintarkastusyhteisöt hyväksytyn ammattitutkinnon perusteella

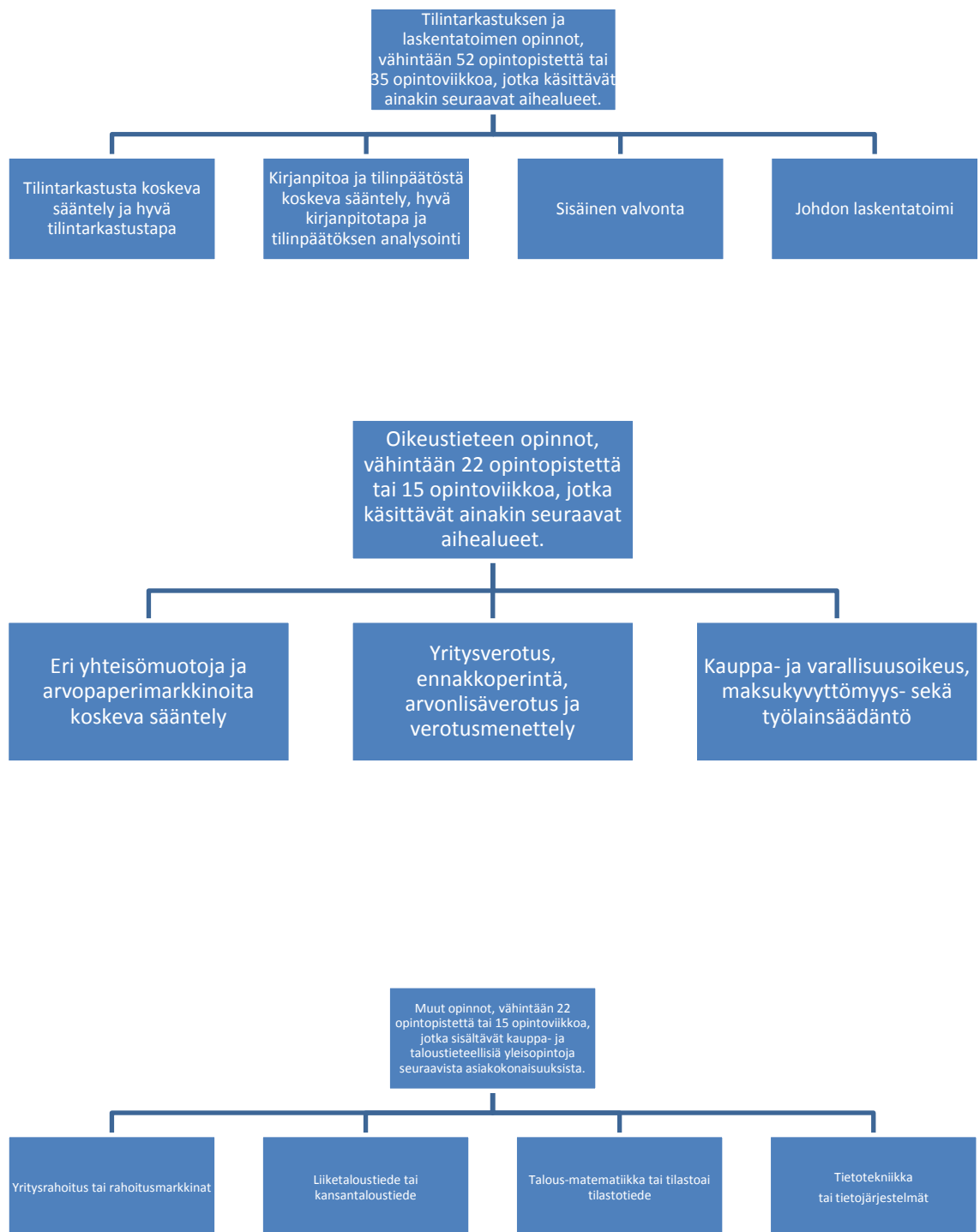
2. HTM-tilintarkastajat ja HTM-yhteisöt

- Kauppakamarin tilintarkastuslautakunnan kautta hyväksytyt tilintarkastajat ja tilintarkastusyhteisöt (Tomperi 2009, 17-18.)

3.2 Hyväksymisvaatimukset HTM - tilintarkastajaksi vuonna 2013

Tilintarkastuslain mukaan TILA (Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta) järjestää HTM-tilintarkastajatutkinnon kokeet kerran vuodessa. TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) päätöksessä (262/2008) määrittelee HTM-tutkintoihin vaadittavista opinnoista (Kuva 1). Kauppakamarien tilintarkastusvaliokunnat hyväksyvät HTM-tilintarkastajaksi henkilön, joka

1. hyväksytään HTM-tutkinnossa
 2. täyttää muut tilintarkastuslaissa säädetyt hyväksymisen edellytykset.
- Yleiset vaatimukset: hakija on luonnollinen henkilö, sopiva tilintarkastajan tehtävään, ei ole konkurssissa, toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu eikä ole määrätty edunvalvojaa, ei harjoita sopimatonta toimintaa, ei harjoita tilintarkastustoiminnan kanssa muuta toimintaa, joka on omiaan vaarantamaan tilintarkastajan riippumattomuuden tai tilintarkastuksen suorittamisen. Vain rekisteriin merkitty tilintarkastaja on oikeutettu käyttämään ammattinimikettä HTM-tilintarkastaja. (Tilintarkastuslaki 30 §.)
 - Tutkinto: Tilintarkastajatutkintoon pääsemiseksi edellytetään nykyisin vähintään alempaa korkeakoulututkintoa.
 - Opintasuoritukset: kuvassa 1. voidaan nähdä opintoja koskevat vaatimukset. (Khtyhdistys 2013.)

Kuva 1. Yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja koskevat vaatimukset HTM-tutkintoon pääsemiseksi. (Tilintarkastuslautakunta 2013b)

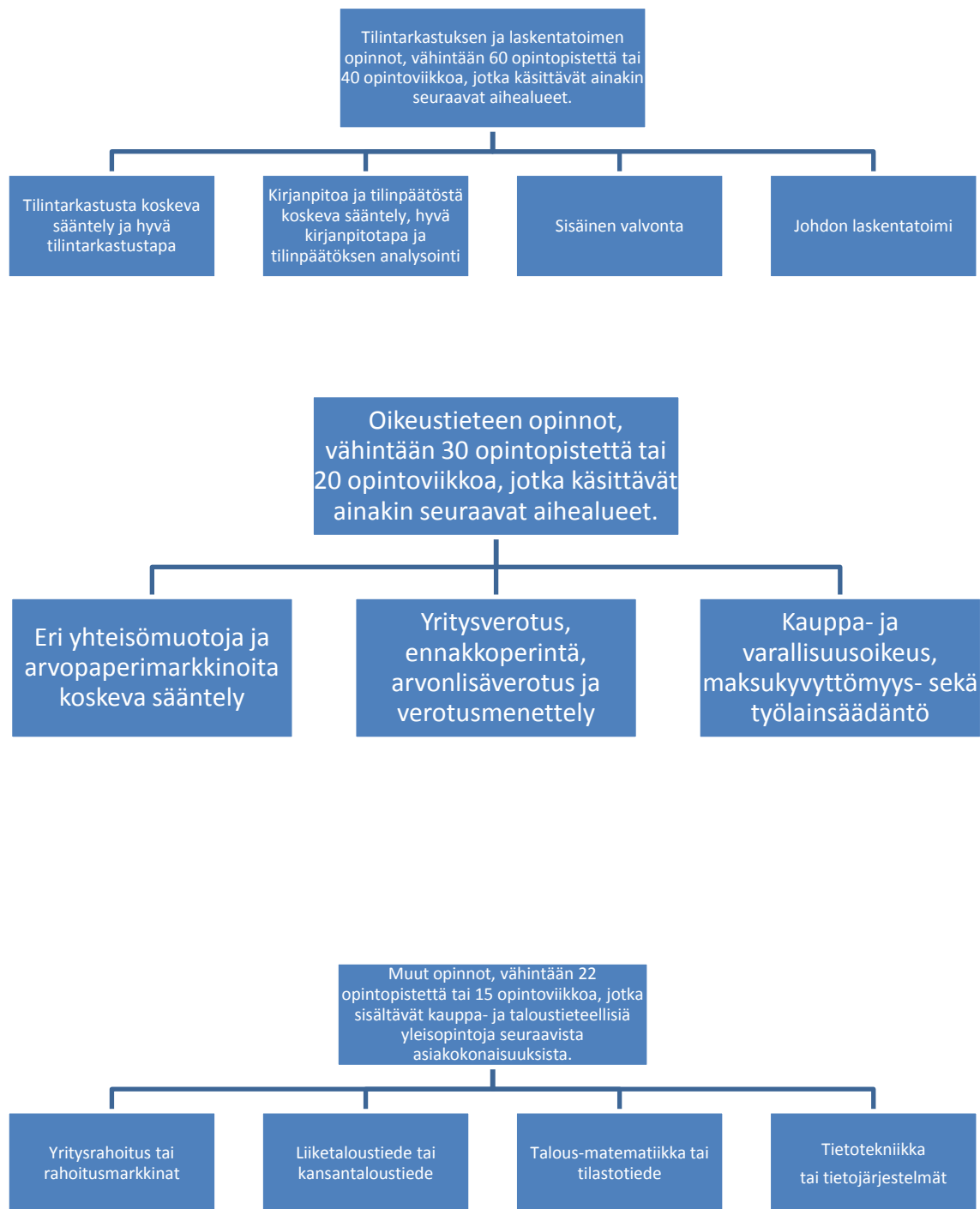
- Käytännön kokemus: On oltava laaja käytännön kokemus ammattimaisista tilintarkastuksen ja laskentatoimen tehtävistä päätoimissa tai osa-aikaisesta työstä vastaava tunnin määrä (vähintään kolme vuotta). Otetaan huomioon hakijan HTM-tutkinnon saama käytännön kokemus, jota on oltava pääosin viimeisen kymmenen vuoden ajalta.
- Poikkeuksellinen hyväksyminen: Jos hakijalla ei ole korkeakoulututkintoa ja/tai vaadittavia opintoja ja/tai vaadittavaa käytännön kokemusta, voidaan hänet tietyin edellytyksin hyväksyä HTM-tutkintoon. (Tilintarkastuslautakunta 2013b.)

3.3 Hyväksymisvaatimukset KHT - tilintarkastajaksi vuonna 2013

Tilintarkastuslain mukaan TILA järjestää KHT-tilintarkastajatutkinnon kokeet kerran vuodessa. KHT-tilintarkastajat merkitään TILAn pitämään tilintarkastajarekisteriin. Vain rekisteriin merkitty tilintarkastaja on oikeutettu käyttämään ammattinimikettä KHT-tilintarkastaja.

TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) asetuksessa (262/2008) määrittelee KHT-tutkintoihin vaadittavista opinnoista (Kuva 2). Kauppakamarien tilintarkastusvaliokunnat hyväksyvät KHT-tilintarkastajaksi henkilön, joka

1. hyväksytään KHT -tutkinnossa
 2. täyttää muut tilintarkastuslaissa säädetyt hyväksymisen edellytykset.
- Yleiset vaatimukset: Hakija on luonnollinen henkilö; sopiva tilintarkastajan tehtävään; ei ole konkurssissa, jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu, jolle ei ole määrätty edunvalvojaa ja jota ei ole määrätty liiketoimintakieltoon; ei harjoita tilintarkastustoiminnan kanssa muuta toimintaa, joka on omiaan vaarantamaan tilintarkastajan riippumattomuuden tai tilintarkastuksen suorittamisen. (TTL 30 §.)
 - Tutkinto: Tilintarkastajatutkintoon pääseminen edellyttää nykyisin, että hakija on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon.
 - Opintosuoritukset: kuvassa 2. on opintoja koskevat vaatimukset.

Kuva 2. Yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja koskevat vaatimukset KHT-tutkintoon pääsemiseksi (Tilintarkastuslautakunta 2013c)

- Käytännön kokemus: On oltava laaja käytännön kokemus ammattimaisista tilintarkastuksen ja laskentatoimen tehtävistä päätoimissa tai osa-aikaisesta työstä vastaava tunnin määrä (vähintään kolme vuotta). Otetaan huomioon hakijan HTM-tutkinnon saama käytännön kokemus, jota on oltava pääosin viimeisen kymmenen vuoden ajalta.
- Poikkeuksellinen hyväksyminen: Jos hakijalla ei ole korkeakoulututkintoa ja/tai vaadittavia opintoja ja/tai vaadittavaa käytännön kokemusta, voidaan hänet tietyin edellytyksin hyväksyä KHT-tutkintoon. (Tilintarkastuslautakunta 2013c.)
- Tentin suorittamisen jälkeen, hyväksytyn tilintarkastajan on annettava tilintarkastajan vakuutus tuomioistuimelle. (Tilintarkastuslaki 459/2007).

3.4 Muut vaatimukset

Yksilön persoonaa pidetään työelämässä hyvin tärkeänä tekijänä. Millainen ihminen menestyy tilintarkastajana? Toisille sopii paremmin uusien ihmisten päivittäinen tapaaminen - toiset taas pitävät siitä, että saavat työskennellä samojen ihmisten kanssa päivittäin omassa huoneessa omassa rauhassa.

Ihmisen persoonallisuus ilmenee seuraavissa:

Miten ihmisten haluaa suuntautua ulospäin (ekstrovertti) tai sisäänpäin (introvertti)? Miten henkilö hankkii tietoa? Hankkiiko hän sitä aistin kokemusten vai intuition välityksellä? Toiset ihmiset tekevät päätöksiä tosiasioiden perustella, toiset taas tunteisiin ja harmoniaan perustuen. Ihmisten elämäntyyli ja motivaatio vaihtelevat; toiset ovat loogisia ja järjestelmällisiä, toiset spontaaneja. (Isokorpi 2004, 90 – 91.)

Kehittynein ajattelutoiminto suuntautuu ekstroverteilla aina ulkoiseen maailmaan. Ekstrovertit huomaavat (tiedostavat) ympärillään paljon asioita ja yksityiskohtia. He menestyvät usein muita tyyppejä paremmin hyvää huomio- ja reagointikykyä vaativissa tehtävissä, esimerkiksi asiakaspalvelussa. (Isokorpi 2004, 169.)

Introvertilla kehittynein ajattelutoiminto suuntautuu sisäiseen maailmaan. Introvertit pohtivat ja jäsentävät havaintojaan ja kokemuksiaan, lähtökohtanaan aikaisemmat kokemukset vastaavista asioista. (Isokorpi 2004, 169.)

Motivaatio on voima, joka ohjaa toimintaamme. Ihmiset ovat valmiita ponnistelemaan asioiden eteen, jotka he tuntevat itselleen tärkeiksi ja jotka on mahdollista saavuttaa. Toimintaan vaikuttavat sekä käsitykset omista kyvyistä että tehtävän vaatimukset. Motivaatio voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen. (Kauhanen 2009, 38).

Persoonallisuus vaikuttaa urasuunnittelussa, työnhaussa ja työssä. Ihmisen persoonallisuus syntyy ja tulee näkyviin siinä, minkälaisen ihmisten seuraa ihminen hakee. Yksilön persoona koetaan työelämässä hyvin tärkeäksi tekijäksi. (Viitala 2004, 24.)

Persoonallisuuden tekijät vaikuttavat siihen, että sosiaalinen kanssakäyminen on toisille luonnollisempaa ja vaivattomampaa kuin toisille. Jokainen voi kuitenkin kehittää sosiaalisia taitojaan, kun vain suostuu aitoihin vuorovaikutussuhteisiin, joissa pohditaan omia tunteita, arvoja ja kiinnostuksen kohteita. Motivaatio on se psyykkinen tila, millä vireydellä, aktiivisuudella ja ahkeruudella yksilö tietyssä tilanteessa toimii saavuttaakseen tavoitteensa. Persoonallisuuden tekijät ovat merkitys, tavoitteellisuus, sosiaalinen ympäristö, sopiva haasteellisuus, työn kiinnostavuus, palkka ja palkkiot, toiminnan vapaudet, arvostus. (Isokorpi 2004, 28 - 29.)

Jokaisella ihmisellä on ominainen ja ainutlaatuinen tapa reagoida, tapa tiedostaa asioita ja tapa antaa asioille ja tilanteille merkitystä. Persoonallisuuden perustan muodostaa temperamentti. Se on henkilön luontainen tapa tulkita ja hahmottaa ympäristöään sekä reagoida erilasiin ärsykkeisiin (Isokorpi 2004, 91.)

Alalle haetaan yritysten kotisivujen tietojen perusteella tilintarkastajia, joilla on hyvät analyttiset taidot, ongelmanratkaisutaitoja ja numeraalista päättelykykyä, mutta ennen kaikkea preferenssi sosiaaliseen vuorovaikutukseen, vaihteleviin työympäristöihin ja -tehtäviin sekä kykyä että halua oppia ymmärtämään erilaisten asiakkaiden liiketoimintaa. (Kenestä tilintarkastaja? 2013, 10).

4 Tilintarkastajajärjestelmän uudistaminen

Tilintarkastusjärjestelmän uudistamiseksi asetettiin 31.1.2011 työryhmä, jonka asettamiskirje löytyy työ- ja elinkeinoministeriön Internet-sivuilta.

4.1 Tilintarkastajajärjestelmän uudistamista yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi voimassa olevaa tilintarkastuslakia tilintarkastajajärjestelmää koskevilta osin. Tarkoituksena on luoda uusi yhtenäinen tilintarkastajajärjestelmä (Tem 2013, 12).

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti vuoden alussa 2011 työryhmän valmistelemaan tilintarkastajajärjestelmän uudistamista. Sen jälkeen työryhmä luovutti raporttinsa työ- ja elinkeinoministeriölle. Raportista järjestettiin lausuntokierros (Tem 2013, 7), josta kerrotaan luvussa 5.

Uusi tilintarkastajajärjestelmä muodostuu

1. tilintarkastajien tutkinnoista
2. hyväksymismenettelystä valvonnasta
3. valvontaan liittyvästä muutoksenhausta (Tem 2013, 34).

Työryhmä esittää, että yksityisen ja julkisen sektorin erilliset tilintarkastajajärjestelmät yhdistetään yhdeksi uudeksi tilintarkastajajärjestelmäksi. (Tem 2013, 22).

Professori Anderson esittää ehdotuksensa tilintarkastajajärjestelmään. Anderssonin mukaan vuonna 2007 tullut tilintarkastuslaki ei muuttanut tilintarkastusjärjestelmän rakennetta eikä nykyinen järjestelmän ole tarpeeksi selkeä, koska kaikilla kolmella eri tilintarkastajatyypillä on omat säännökset ja valvonta. Suomen nykyinen järjestelmä poikkeaa myös kansainvälisistä järjestelmistä. (Andersson 2010.)

4.2 Tilintarkastusta koskevia tutkintovaatimuksia työryhmän ehdotuksen mukaan

HTM-, JHTT- ja KHT-tutkinto on tarkoitus muuttaa yhdeksi perustutkinnoksi, jonka jälkeen voisi suorittaa erikoistumistutkinnon isojen yritysten tai julkisyhteisöjen tarkastamista varten. (Tem 2013, 15).

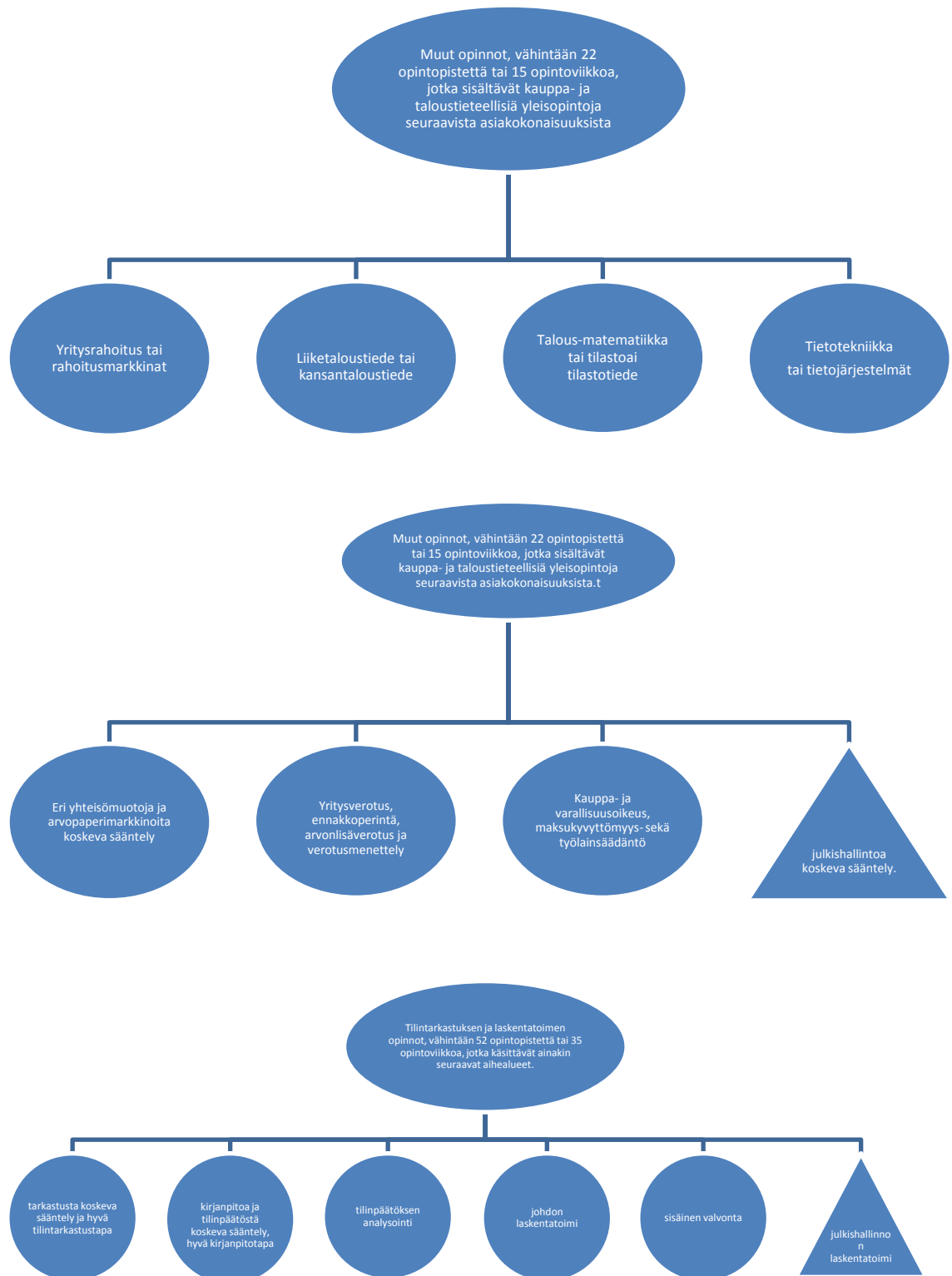
Tämän lain voimaan tultua tilintarkastajatutkintoon ja erikoistumistutkintoihin voi osallistua luonnollinen henkilö, joka on saanut osallistumisluvan tilintarkastusvalvonnalta. Myönnetty lupa on voimassa viisi vuotta. (Tem 2013, 71).

Työryhmän ehdotuksen mukaan perustutkintoon riittää alempi korkeakoulututkinto ja jatkotutkintoihin edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa (Tem 2013, 88).

Myös tilintarkastajien valvonta on tarkoitus yhdistää monelta eri valvontaelimeltä yhdelle itsenäiselle viranomaisyksikölle Patentti- ja rekisterihallituksen yhteyteen. Uudistusten etenemisestä päätetään työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa toimineen työryhmän raportin pohjalta. Perustutkintoa olisi mahdollista täydentää kahdella tutkinnolla eli toisaalta yksityisen sektorin tilintarkastuksen erikoistumistutkinnolla ja toisaalta julkisen sektorin tilintarkastuksen erikoistumistutkinnolla.

Ehdotuksen mukaan uutta valvontaorganisaatiota kutsuttaisiin nimellä ”Tilintarkastusvalvonta”, joka vastaisi tutkintojen järjestämisestä vaatimustasosta ja vahvistaisi tutkinnossa hyväksytyt ja hylätyt. (Tem 2013, 12.)

Ehdotuksen mukaan tutkintotehtävien laatimisessa ja tutkintojen arvostelussa ulkopuolisten asiantuntijoiden ja muiden henkilöiden käyttäminen on tarkoituksenmukaista. Tilintarkastusvalvonta voisi sopia tutkintojen järjestämisestä yliopiston tai julkisoikeudellisen yhdistyksen kanssa, jotka toimisivat tehtävässään virkavastuulla. Asiantuntijoilla olisi avustava rooli käytännön järjestelyissä. (Tem 2013, 82).

Kuva 3. Yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja koskevat vaatimukset perustutkintoon pääsemiseksi. (Tem 2013, 113.)

Kuvasta 3. voidaan nähdä, että perustutkintoon lisätään kolmiossa sijaitsevia opintovaatimuksia julkishallinnon ja -talouden opinnoista, mikäli työryhmän ehdotus lainmuutokseksi tulee voimaan.

Tilintarkastuslautakunnan lausunnosta käy ilmi, että julkishallinnon yksityisen sektorin tilintarkastajan raportointi, tehtävä ja vastuu on säännelty eri tavoin.

Sen takia perustutkintoon hakeutuvien kannalta on työlästä, jos heidät edellytetään molempien sektorin aiheiden opiskelua. Perustutkintoon ei saa liittää liikaa opintovaatimuksia. (Tilintarkastuslautakunta 2013e)

5 Lausunnot raportista, joka koskee tilintarkastusjärjestelmän uudistamista

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoja eri tahoilta tilintarkastusjärjestelmän uudistamista pohtivasta selvitysmiehen raportista. Lausunnon työryhmän raportista toimittivat neljäkymmentäviisi tahoja. Tässä oppinäytetyössä käsiteltiin satunnaisesti valittu viisiä raporteja.

5.1 Elinkeinoelämän keskusliiton lausunto

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) kannattaa lähtökohtaisesti raportissa esitettyjä uudistuksia. Muun muassa yhtenäisen tilintarkastajan perustutkinto, jossa erilliset tutkinnot korvattaisiin lähinnä nykyistä HTM-tutkintoa vastaavalla perustutkinnolla, ei EK:n mukaan saisi aiheuttaa pk-yrityksille lisäkustannuksia. Näiden yritysten hallinnollisia kustannuksia voitaisiin alentaa tilintarkastusvelvollisuuden alarajaa nostamalla. Ek katsoo, että yhtenäisellä tilintarkastajan perustutkinnolla voidaan ratkaista ongelmat selkeyden puuttumisesta usean tilintarkastusluokan järjestelmästä. (Ek 2013a.)

Laadukkaan tilintarkastuksen perusedellytyksenä on pidettävä tilintarkastajan erityis- ja toimialaosaamista, joka karttuu niin kokemuksen kuin täydennyskoulutuksenkin avulla. EK kannattaa sitä, että uusi tilintarkastuksen auktorisointi- ja valvontaviranomainen olisi luonnollista rakentaa TILA:n pohjalle raportissa esitetyllä tavalla. Tällöin on kuitenkin varmistettava, että TILA:lla on jatkossa riittävän kattavat resurssit käytössään. Muutoksenhaku valvonta-

asioissa tulisi säilyä ennallaan, jolloin ensimmäinen muutoksenhakuviranomainen olisi valtion tilintarkastuslautakunta, ja korkein hallinto-oikeus säilyisi ylimpänä viranomaisena. Tilintarkastajien vahingonkorvausvastuu tulisi EK:n mielestä säilyttää ennallaan. (Ek 2013a.)

5.2 Suomen Asianajajaliiton lausunto

Suomen Asianajajaliiton lausunnossa Työ- ja elinkeinoministeriön raportista tilintarkastusjärjestelmän uudistamisesta todetaan muun muassa seuraavaa (Asianajajaliitto 2013):

Asianajajaliitto pitää perusteltuna tutkintojärjestelmien yhtenäistämistä raportin ehdottamalla tavalla. Tällöin nykyiset JHTT-tilintarkastajat voisivat siirtyä joustavasti HTM- ja JHT-tilintarkastajiksi. Asianajajaliitto kannattaa myös tilintarkastajayhteisökatgorioista luopumista. Näin voidaan parantaa yhteisöjen kilpailuedellytyksiä ja vähentää hallinnollisia kustannuksia. Lisäksi liitto katsoo, että nykyinen laki tilintarkastajan hyväksymisen päättymisestä henkilön täyttäessä 70 vuotta on poistettava. Nykyisin tilintarkastajaa on saatettu joutua vaihtamaan pelkästään mainitun rajapyykin ylittymisen vuoksi.

Valtion viranomaisen tulisi keskitetysti hoitaa tilintarkastajia koskeva auktorisointi ja valvonnan organisointi. Näin voidaan yhtenäistää valvonnan toteuttamiseen liittyviä prosesseja ja menettelytapoja. Asianajajaliitto pitää tärkeänä sitä, että tilintarkastusvalvonnan resursoimisessa hyödynnetään nykyisten valvontaorganisaatioiden osaamista.

Asianajajaliitto kannattaa työryhmän esitystä, jossa ennen varsinaista muutoksenhakua otettaisiin käyttöön Tilintarkastuslautakunnalle kuuluva oikaisuvaatimuskäsittely. Tällä tavoin yksinkertaistettaisiin ja nopeutettaisiin ensi vaiheen muutoksenhakua merkittävästi. Asianajajaliitto kannattaa myös sitä, että tilintarkastusvalvontaa koskevien valitusten käsittely keskitettäisiin jollekin hallinto-oikeudelle. Näin varmistettaisiin riittävä asiantuntemus. JHTT-järjestelmää koskevat siirtymäsäännökset ovat asianajajaliiton mukaan perusteltuja ja tarkoituksenmukaisia. Yksityisen ja julkisen sektorin tilintarkastusta koskevan sääntelyn yhtenäistämisehdotuksista liitto on työryhmän raportin kanssa samalla linjalla.

5.3 Kilpailuviraston lausunto

Kilpailuviraston lausunnossa tilintarkastajien valvontajärjestelmän uudistamisesta todetaan muun muassa seuraavaa (Kilpailuvirasto 2013):

Kilpailuviraston näkemyksen mukaan viranomaisvalvonnan keskittäminen on tarpeellista ja kustannustehokasta. Valvottavista tilintarkastajista ja tilintarkastusyhteisöistä riippumattoman viranomaisen perustaminen vahvistaisi valvonnan uskottavuutta, vertailukelpoisuutta ja läpinäkyvyyttä ulospäin. Tällöin varauduttaisiin sekä lisääntyvään kansainväliseen yhteistyöhön ja EU-tasolta tuleviin vaatimuksiin että myös kotimaisten pääomamarkkinoiden ja elinkeinoelämän kilpailukykyyn kasvattamiseen.

Yksityisen sektorin ja julkisen talouden tilintarkastajien valvonnan yhtenäistäminen antaisi mahdollisuuden siihen, että millekään toimijalle ei suotaisi parempia kilpailumahdollisuuksia. Tällöin myös muutoksenhaku ja kurinpidolliset toimenpiteet määrättäisiin samoin perustein.

Selvityksessä ehdotetaan, että uusi valvontaelin perustettaisiin patentti- ja rekisterihallituksen yhteyteen. Kilpailuvirasto toteaa, ettei PRH:lla ole edeltävää kokemusta tilintarkastusalasta. Tästä syystä riittävästä ammattitaidosta on huolehdittava ottamalla mukaan ammattimaisia tilintarkastajia. TILA:n henkilöresurssit ja osaaminen tulisi hyödyntää mahdollisimman pitkälle.

Kilpailuvirasto toteaa, että selvityksessä on varsin vaatimattomasti arvioitu ehdotusten vaikutuksia kilpailuun ja kilpailukykyyn.

5.4 Keskuskauppakamarin lausunto

Keskuskauppakamarin lausunnossa tilintarkastusjärjestelmän uudistamisesta todetaan muun muassa seuraavaa (Kauppakamari 2013):

Tilintarkastajien ammattitutkinnon sekä valvonnan ja muutoksenhaun yhtenäistämistä kannatetaan tilintarkastuksen korkean laadun ja sen jatkuvan kehittämisen säilyttämiseksi. Ammattitutkintoja ja muita hyväksymisvaatimuksia on kehitettävä tilintarkastajien tehtävien mukaan. Tilintarkastusvelvollisuuden

laajuutta pohdittaessa on arvioitava, olisiko tarkastusvelvollisuuden rajoja nostettava.

Suomessa toimii joukko kansainvälisesti toimivia yhtiöitä, jotka noudattavat kansainvälistä IFRS-tilinpäätösnormistoa. Julkisen hallinnon sekä julkisomisteisten yhteisöjen tilintarkastukseen liittyy omia erityispiirteitä. Tämä kohteiden erilaisuus puoltaa keskuskauppakamarin mukaan nykyisen kaksipuolaisen järjestelmän säilyttämistä siten, että JHTT voitaisiin yhdistää yksityisen sektorin järjestelmään. Jo toimivien tarkastajien on voitava jatkaa entisellä kelpoisuudella uudessa järjestelmässä. Keskuskauppakamari kannattaa myös tilintarkastajien hyväksymisen ja valvonnan keskittämistä tehokkuusetujen ja asiantuntemuksen säilyttämiseksi.

Keskuskauppakamarin lausunnossa työryhmän raportista ei ilmene perusteita sille, että toimiva TILA tulisi yksikkönä siirtää jonkin toisen organisaation yhteyteen. Toiminnan siirto kokonaan uuteen ympäristöön aiheuttaisi epäjatkuvuutta, osaamisen häviämistä ja lisäkustannuksia. Tilintarkastusvalvonnalla tulee olla itsenäinen asema, riittävät resurssit ja julkisen hallinnon osaamista.

Muutoksenhaku TILA:n päätöksiin on keskuskauppakamarin mukaan järjestettävä työryhmän esittämällä tavalla, mikä mahdollistaa tehokkuuden, riittävän asiantuntemuksen ja oikeusturvan varmistamisen. JHTT-järjestelmä voidaan yhdistää yksityisen sektorin järjestelmään. Tämä edellyttää kuitenkin muutoksia tilintarkastustehtävien määrittelyssä, raportoinnissa ja vastuita koskevassa säätelyssä.

Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan keskittämisen ja yhdistämisen varten otettava vaihtoehto on edelleen kehittää nykyistä järjestelmää.

5.5 Finanssivalvonnan lausunto

Finanssivalvonnan (Fiva) lausunnossa tilintarkastusjärjestelmän uudistamisesta todetaan muun muassa seuraavaa (Finanssivalvonta 2013):

Fiva pitää tärkeänä, että Suomessa on korkealaatuinen tilintarkastustoiminta ja sen valvonta. Selvitysmiehen raportti ei sen mukaan selvitä riittävän laajasti

uskottavan valvonnan edellytyksiä. Eri tilintarkastuskategorioihin jakautuvaa järjestelmää Fiva pitää raskaana. Painoarvoa tulisikin asettaa ammatissa hankitulle erityisosaamiselle. Lisäksi kaikilla Fivan valvottavilla yhtiöillä tulee olla jatkossakin 8. direktiivin asettamat vaatimukset täyttävä tilintarkastusvelvollisuus.

Finanssivalvonta pitää Suomen nykyistä auktorisointi- ja valvontajärjestelmää moniportaisena ja raskaana. Fiva kannattaa siten yhden auktorisointielimen rakentamista. Sen sijaan Fiva ei ota kantaa muutoksenhakujärjestelmään. Yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastajien valvontajärjestelmän tulee olla uskottava, riippumaton, selkeä ja avoin. Valvonnan puutteellisesta järjestämisestä voi aiheutua sellaisia välillisiä kustannuksia, joita ei ole otettu huomioon selvitysmiehen raportissa.

Finanssivalvonta yhtyy selvitysmiehen näkemykseen siitä, että kaikkien Suomessa hyväksytyjen tilintarkastajien tulee olla tilintarkastajia myös EU:n mittapuun mukaan. Tilintarkastajien opintoihin tulisi myös sisällyttää arvopaperimarkkinoita koskevaa sääntelyä. Fivan kanta on, että rahoitus- ja vakuutussektorin erityissääntely sekä IFRS-standardit yhdistettynä alati monimutkaistuvaan toimintaympäristöön ja tuotteisiin asettavat tilintarkastajien osaamiselle suuria haasteita. Fiva korostaakin ammatissa tapahtuvaa erikoistumista perustutkinnon suorittamisen jälkeen.

Finanssivalvonnan mukaan yleisen tilintarkastusvelvollisuuden alarajan uudelleenarviointi on tarpeen. Lakisääteinen tilintarkastus tulee suorittaa jatkossa ISA-standardeja noudattaen. Fivan mielestä ISA-standardit eivät kuitenkaan sovellu hyvin pieniin tilintarkastuksiin.

5.6 Yhteenveto lausunnoista

Lausunnoissa puollettiin uudistusta, ja valtaosa lausunnonantajista kannatti tilintarkastajatutkintojen uudistamista siten, että kaikilla olisi yhteinen perustutkinto ja lisäksi olisi mahdollisuus suorittaa erikoistumistutkintoja. Yksi yhtenäinen järjestelmä lisäisi alan houkuttelevuutta laajempien uramahdollisuuksien johdosta. ”Tilintarkastajajärjestelmien uudistamista pidetään erittäin tarpeellisena ja hyvänä kehityssuuntana”.(Tem 2013a.)

Muun muassa Finanssivalvonta pitää Suomen nykyistä auktorisointi- ja valvontajärjestelmää moniportaisena ja raskaana. (Finanssivalvonta 2013).

Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan yhtenäisellä tilintarkastajan perustutkinnolla voidaan ratkaista ongelmat selkeyden puuttumisesta usean tilintarkastusluokan järjestelmästä. (Ek 2013a).

Valtaosa lausunnonantajista kannattaa valvonnan yhtenäistämistä ja katsoo sen ”selkeyttävän nykyistä hajautunutta järjestelmää ja takaavan yhdenmukaisen, uskottavan ja riippumattoman valvontajärjestelmän”. Lisäksi toistuvasti viitataan siihen, että nykyinen laki tilintarkastajan hyväksymisen päättymisestä henkilön täyttäessä 70 vuotta on poistettava. (Tem 2013a.)

Tilintarkastajajärjestelmien uudistamista ehdotusta ei ole vielä hyväksytty. Suurimmassa osassa EU-maista on vain yksi tilintarkastajakategoria. Muissa EU-valtioissa ei ole erillisistä julkissektorin tilintarkastusta. Kansainvälisessä vertailussa suomalainen usean tilintarkastajaluokan järjestelmä on poikkeava, ja tilintarkastuspakon rajat ovat muita EU-maita selvästi pienemmät. Valtaosa lausunnonantajista kannatti tilintarkastajatutkintojen uudistamista. Sillä perusteella voidaan suurella todennäköisyydellä sanoa, että työryhmän ehdotukset toteutetaan ja tulevaisuudessa uudistunut tilintarkastuslaki tulee voimaan.

6 Tilintarkastajien haastatteluiden purku

Tutkimus oli kysely, joka tehtiin sähköisesti 19.6. - 5.9.2013. Lähetin sähköpostitse lomakehaastattelut, joissa oli valmiit kysymykset ja niiden esittämisjärjestys. Kysely oli kaikille haastateltaville sama. Laitoin haastattelututkimukseeni kysymyksiä vähän, ja pidin kysymysteni pituuden rajoitettuna, koska tiesin alan ammattilaisten kiireellisen aikataulun. Kysymykset olivat samat kaikille haastateltaville, ja kysymysrunko on opinnäytetyöni liitteenä.

Haastatteluni toteutin strukturoituna haastatteluna eli lomakehaastatteluna, koska lomakehaastattelu on haastattelumenetelmistä helpoin ja nopein

toteuttaa. Tutkittavia ryhmiä olivat sekä HTM- että KHT-tarkastajat. Löysin haastateltujen sähköpostiosoitteet tilintarkastajien yrityksen kotisivuilta, ja valitsin haastateltavat vain sillä perusteella, että he olivat suorittaneet HTM- tai KHT-tutkinnon.

Oli mielenkiintoista selvittää tilintarkastajien näkemyksiä siitä, kenellä on tarvittava ajantasaisin kokemus ja tietämys käsiteltävistä asioista. Haastatteluihin valittiin tilintarkastusalan edustajat, jotka ovat toimineet keskuskauppakamarin tai kauppakamarin hyväksymänä tilintarkastajana. Haastattelemieni sähköpostiosoitteita löysin yritysten täydellisistä yhteystiedoista. Kyselylomake kirjoitettiin Microsoft Word -lomakkeena, sillä mahdollistettiin sähköpostilla vastaaminen.

Vastausprosentti on 17, eli sain 8 vastausta 47 lähetetystä kyselystä. Osa vastaajista vastasi, että he olivat erittäin kiireisiä. Muut ilmoittivat lähettävänsä kysymykseni tilintarkastajakollegoille.

Lomakehaastatteluihin vastasivat seuraavat henkilöt:

1. Heikki Sintonen Saimaan ammattikorkeakoulun laskentatoimen yliopettaja
2. Inkeri Arjola AUDIREK Oy:n HTM-tarkastaja, Helsingissä sijaitseva yritys, joka tarjoaa kattavia tilintarkastuspalveluita vuodesta 1997 (audirek 2013)
3. Rauno Meetteri BDO Oy:n HTM-tarkastaja

BDO tarjoaa laadukkaita tilintarkastus- ja neuvontapalveluja kaikenkokoisille yrityksille ja muille yhteisöille. Yhtiön vahvuutena on tunnettavuus ja arvostettu asema omilla liiketoiminta-alueillaan. BDO on maailman viidenneksi suurin tilintarkastusyhtiö työllistäen 55 000 henkeä 138 maassa. (BDO 2013.)

4. Taneli Mustonen BDO Oy:n KHT-tarkastaja
5. Reijo Peltola BDO Oy:n KHT-tarkastaja
6. Timo Helle HeiBal Oy:n KHT-tarkastaja

Helle & Baltscheffsky Oy eli HelBal, Helsingissä sijaitseva yritys tarjoaa tilintarkastus-, vero-, neuvonta- sekä talousjohdon ulkoistuspalveluita. (Helbal 2013.)

7. Timo Matilainen HelBal Oy:n KHT-tarkastaja
8. Johan Kronberg PWC Oy:n HTM-tarkastaja

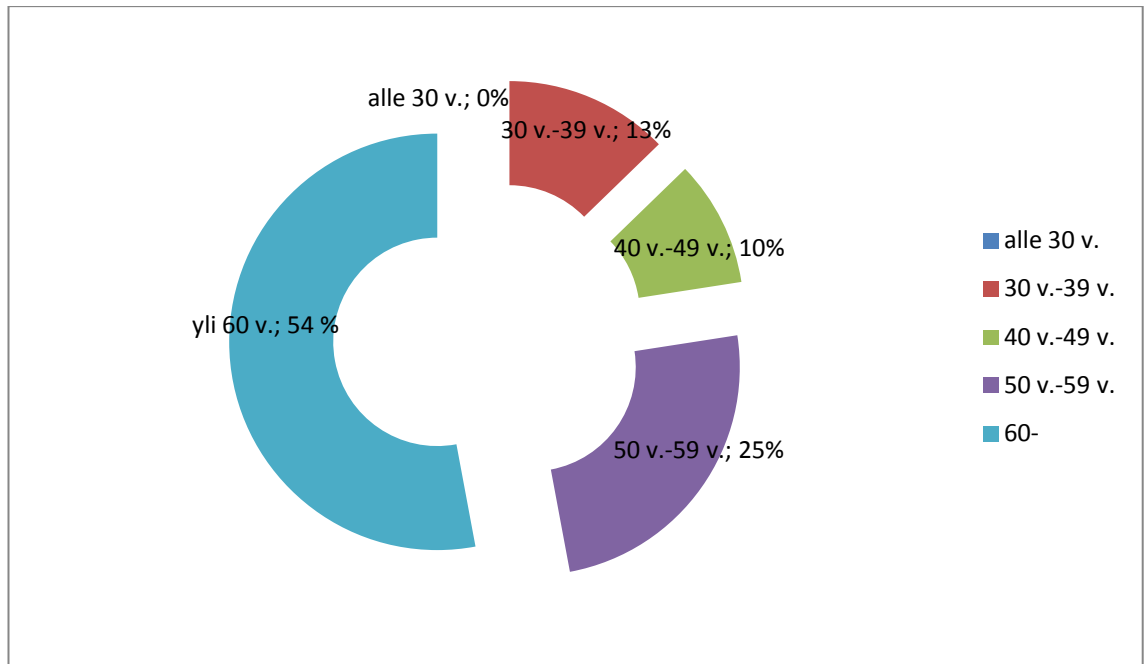
6.1 Iso osa nykyisistä tilintarkastajista jää lähivuosina eläkkeelle

Ensimmäisen kysymys kyselyssäni oli: Miten HTM-tilintarkastajien määrän odotetaan lähivuosina muuttuvan? Lähes kaikki vastaajat ovat samalla linjalla. Tilintarkastajien määrän oletetaan laskevan voimakkaasti eläköitymisten kautta. Todennäköisesti HTM-tilintarkastajien määrä pienenee, koska suuri osa HTM-tilintarkastajista jää eläkkeelle lähivuosien aikana. Heikki Sintosen mielestä vanhemmat tarkastajat jäävät eläkkeelle, ja uusia tulee vain hyvin vähän. Kehitys jatkunee myös tulevaisuudessa. Heikki Sintonen näkee myös, että tilintarkastukset siirtyvät yhä suuremmassa määrin kansainvälisille tilintarkastustoimistoille - lähinnä neljälle suurimmalle.

HTM-tilintarkastajien keski-ikä on korkea (Kuva 4). Mikäli uusia tilintarkastajia ei tule nopeasti lisää, tilintarkastajien määrä tulee vähenemään. Uusien standardien voimaantulo ja laaduntarkastuksen tiukentuminen on jo vaikuttanut siihen, että osa vanhemmista tilintarkastajista, jotka eivät ole jaksaneet pysyä kehityksessä mukana, ovat luopuneet HTM-kirjasta.

Reijo Peltola näkee ongelmaksi lisäksi sen, että uusista tilintarkastajista valtaosa haluaa saada KHT tilintarkastaja nimikkeen. Timo Matilainen taas on sitä mieltä, että koska vaatimukset KHT - ja HTM-tarkastajien välillä pienenevät, viime vuosina on yhä enemmän suoritettu KHT-tutkintoja, koska se antaa minkä tahansa mahdollisuuden.

Tilintarkastajat ikääntyvät, uusia on tulossa alalle vähänlaisesti, eikä tutkintoja ainakaan helpoteta. Tilintarkastuksen tason kritiikin voi ymmärtää, sillä elinkeinoelämä kansainvälistyy, kansainvälinen sääätely harmonisoituu, tilintarkastajille tulee uusia tehtäviä, vaatimukset lisääntyvät ja paineet kasvavat. Näihin muutoksiin tilintarkastajien on sopeuduttava. Mutta näin on ollut aina - jokaisen vuosikymmenen lopulla ilmaistiin huoli vaatimusten ja haasteiden kasvamisesta seuraavalla vuosikymmenellä. (Kosonen 2005, 248.)

Kuva 4. HTM-tilintarkastajien ikäjakauma, tammikuu 2013
(Tilintarkastuslautakunta. 2012d.)

Kuvasta 4. voidaan havaita, että HTM-tilintarkastajien määrä viisikymmentä vuotta ja sitä vanhempien kohdalla on 79 %. Alle neljäkymmentä vuotta täyttäneitä on ainoastaan 13 %. Keskeinen auktorisoitujen tilintarkastajien pohdinnassa on ikääntymisen vuoksi tapahtuva lukumääräinen vähentyminen.

6.2 Tilintarkastajien tulevaisuus

Toinen kysymys kyselyssäni oli: Onko odotettavissa tilintarkastajista pulaa? 62 % Vastaajista oli sitä mieltä, ettei ole Suomessa tule olemaan pulaa tilintarkastajista.

Rauno Meetteri on samalla linjalla. Hän ei usko, että tulee varsinaisesti olemaan pulaa tilintarkastajista, ja ajattelee lisäksi, että pienet yhtiöt on nyt jo vapautettu tilintarkastuksesta ja rajaa saatetaan vielä nostaa. Tällöin tarkastettavien yhtiöiden määrä laskee ja tilintarkastajia tarvitaan entistä vähemmän.

Taneli Mustonen taas ei usko, että tulee pulaa tilintarkastajista, ja on sitä mieltä, että alalle on tulijoita. Mustosen mielestä tutkintovaatimukset on kuitenkin syytä pitää tiukkoina, jotta laatu olisi tasaista. Jos kaikki tilintarkastajat tekisivät tarkastukset itse, jo nyt olisi pulaa tilintarkastajista. Tilintarkastustoimistot teettävät jo nyt merkittävän määrän työstä apulaisilla, joita tuntuu riittävän.

32 % vastasi, että tilintarkastajista on odotettavissa pulaa lähivuosina. Reijo Peltolan mukaan tilintarkastajista on jo nyt pulaa joillakin pienemmillä paikkakunnilla.

6.3 Tilintarkastajan tutkintoon hakijan taustaa

Kolmas kysymys kyselyssäni oli: Miten ja millaisia ihmisiä yleensä tutkintoon hakeutuu? Heikki Sintosen ja Timo Matilaisen mukaan tutkintoon hakeutuu yleensä jo vahvan laskentatoimen työkokemuksen hankkineita ihmisiä. Säädökset ovat muuttuneet viime vuosina, ja se on hiukan vaikuttanut hakijamääriin eri vuosina. Koulutukseltaan hakijat ovat yleensä kauppatieteiden maistereita tai tradenomeja. Johan Kronberg on sitä mieltä, että suurin osa tilintarkastustutkinnon suorittaneista tulee suoraan kauppakorkeakouluista, joilla pääaineena useimmiten on laskentatoimi.

Rauno Meetteri on samalla linjalla ja lisää, että yleensä tutkintoon hakeutuu ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita laskentatoimesta, mutta eivät halua rutiinitehtäviin kirjanpitäjiksi.

6.4 KHT- ja HTM-tilintarkastajan vakuutus

Neljäs kysymys minun kyselyssäni oli: Kuinka tilintarkastajat ottavat niin sanotun vakuutuksen vastaan, tentin suoritettuaan? Rauno Meetterin mukaan vastaus on Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksessa KHT- tilintarkastajan hyväksymisvaatimuksista 6 luku 23 §, ja HTM-tilintarkastajan hyväksymisvaatimuksista 6 luku 24 §:

KHT-, HTM- tilintarkastajan vakuutus:

KHT-, HTM-tilintarkastajaksi hyväksytyn henkilön on annettava tuomioistuimelle seuraava KHT-, HTM-tilintarkastajan vakuutus: "Minä N.N. lupaan kunniani ja omantuntoni kautta rehellisesti, riippumattomasti ja tunnollisesti suorittaa hyvää tilintarkastustapaa noudattaen kaikki ne tehtävät, jotka minulla on KHT-, HTM-tilintarkastajana annettu, olla luvatta ilmaisematta, mitä tässä toimessa minulle uskotaan tai mitä siinä muutoin olen saanut tietooni sekä muutoinkin noudattaa ammattieettisiä periaatteita ja hyvää tilintarkastustapaa sekä niitä säännöksiä ja määräyksiä, jotka koskevat KHT-, HTM-tilintarkastajia."

Taneli Mustonen ja Timo Matilainen vastasivat, että käräjäoikeudessa annetaan vala. Johan Kronberg ja Reijo Peltola ajattelevat, että KHT-tutkinto avaa

ratkaisevasti mahdollisuuden syventyä omiin asiakkaisiin ja yrittäjyysmäisempään työskentelytapaan. Kaikilla ei tietenkään ole tämä asenne.

6.5 Luonteen ja persoonallisuuden sopivuus tilintarkastajan työtehtäviin ja ammattiin

Viides kysymys kyselyssäni oli: Luonteen ja persoonallisuuden sopivuus työtehtäviin ja ammattiin? Puolet vastaajista vastasi, että tilintarkastajan tulisi olla ulospäin suuntautunut, ja hänellä olla halu tehdä yhteistyötä ihmisten kanssa. Joustavat työajat ja stressitason äkilliset muutokset ovat arkea. "Ei ole todellakaan virkamiehen homma". Tilintarkastajan tulee olla tunnollinen, avoin ja työtä pelkäämätön. Tilintarkastajaksi hakeutuu yleensä henkilö, joka on rehellinen ja haluaa toimia siten, että lainsäädökset tulevat noudatetuiksi. Tilintarkastajan luonteenpiirteistä korostetaan uteliaisuutta, yrittäjähenkisyttä, järjestelmällisyyttä ja ennen kaikkea rehellisyyttä ja täsmällisyyttä.

Taneli Mustonen neuvoo, että toisin kuin luullaan, tärkeä kyky on hahmottaa olennaiset asiat. Turha tarkkuus on usein ensimmäisiä asioita, joista tulisi oppia pois, jotta keskittyy oikeisiin suuri riskisiin asioihin. Heikki Sintosen mukaan tarkastajan tulee olla tarkka ja täsmällinen. Työ on itsenäistä, joten tarkastajan on syytä olla henkilö, joka tekee työnsä hyvin ja aikataulussa, vaikka kukaan ei työtä valvoakaan.

7 Loppupäätelmät

Kososen mukaan (2005, 247) nykyisin huolestuttavia asioita ovat

- tilintarkastajien riittävyys
- alalle pääsyn vaikeus
- tutkintojen vaikeus
- tilintarkastuksen taso, tilintarkastajien ammattitaito ja kelpoisuus.

Kyseessä on myös hyvin ihmisläheinen ammatti, kun työtä tehdään tiimeissä ja tilintarkastajan työtehtävissä toimivan henkilö tulisi olla ulospäin suuntautunut, ja hänellä pitäisi olla halu tehdä yhteistyötä ihmisten kanssa.

Heikki Sintosen mielestä vanhemmat tarkastajat jäävät eläkkeelle ja uusia tulee vain hyvin vähän. Auktorisoitujen tilintarkastajien lukumäärä vähenee ja kehitys jatkunee myös tulevaisuudessa.

Kuvasta 4. voidaan havaita, että HTM-tilintarkastajien määrä alle neljäkymmentä vuotta täyttäneitä on ainoastaan 13 %. Saadaan suurella todennäköisyydellä että tällä alalla riittää töitä lähiaikoina ja tulevaisuudessa, kun ikääntyvät tilintarkastajat jäävät eläkkeelle.

Esityksessä ehdotetaan, että yksityisen ja julkisen sektorin tilintarkastajajärjestelmät yhdistetään ja kaikilla olisi yhteinen perustutkinto ja lisäksi olisi mahdollisuus suorittaa erikoistumistutkintoja. Yksityisen ja julkisen sektorin tilintarkastajajärjestelmien yhdistämistä ehdotusta ei ole vielä hyväksytty.

Tutkimuksen tulokset olivat mielenkiintoisia, mutta mitään erityisen yllättävää ei haastatteluissa käynyt ilmi. Työ tilintarkastajana edellyttää tarkkuutta uteliaisuutta, yrittäjähenkisyyttä, järjestelmällisyyttä ja ennen kaikkea rehellisyyttä ja täsmällisyyttä.

HTM-tilintarkastajalle ja KHT-tilintarkastajalle tarjotaan mielenkiintoisia ja haasteellisia työtehtäviä. Lisäksi tutkinnon suorittaneilla on keskimäärin paremmat tulot kuin tutkintoa suorittamattomilla. Tutkinnon säilyttäminen edellyttää säännöllistä kouluttautumista, jotta osaaminen pysyy vaativalla tasolla. Tutkintoa suorittavilla tulisi olla korkeakoulutasoinen tai muu hyväksyttävä kaupallinen tutkinto laskennan tai taloushallinnan alalta ja täytettävä tietyt yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja koskevat vaatimukset. Tilintarkastajan työ on monipuolista ja vaihtelevaa. Tätä tutkintoa arvostetaan myös taloushallinnon johtotehtävissä ja rahoitusallalla.

Lausunnoissa puollettiin uudistusta ja valtaosa lausunnonantajista kannatti tilintarkastajatutkintojen uudistamista siten, että kaikilla olisi yhteinen perustutkinto ja lisäksi olisi mahdollisuus suorittaa erikoistumistutkintoja. Yksi yhtenäinen järjestelmä lisäisi alan houkuttelevuutta laajempien uramahdollisuuksien johdosta.

Kuvat

Kuva 1. Yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja koskevat vaatimukset HTM-tutkintoon pääsemiseksi, s. 15

Kuva 2. Yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja koskevat vaatimukset KHT-tutkintoon pääsemiseksi, s. 17

Kuva 3. Yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettuja opintoja koskevat vaatimukset perustutkintoon pääsemiseksi, s. 22

Kuva 4. HTM-tilintarkastajien ikäjakauma, tammikuu 2013, s. 31

Lähteet

Andersson 2010. Tilintarkastusjärjestelmän uudistaminen. Selvitysmiehen raportti. http://www.tem.fi/files/26196/Raportti_TEM_1_2010.pdf. Luettu 28.10.2013.

Asianajajaliitto 2013.
http://www.asianajajaliitto.fi/viestinta/tiedotteita_ja_lausuntoja/lausunto_tilintarkastajajärjestelman_uudistamisesta.6164.news. Luettu 28.10.2013.

Audirek 2013. Yritystiedot. <http://www.audirek.infosivut.fi/>. Luettu 1.9.2013.

BDO 2013. <http://www.bdo.fi/bdo>. Luettu 1.9.2013.

Big Four 2013. <http://shelf3d.com/i/Big%20Four%20auditors>. Luettu 18.10.2013.

Deloitte 2013. Tietoa meistä. http://www.com/view/fi_FI/fi/tietoameista/index.htm
Luettu 8.10.2013.

Ek 2013a.
http://www.ek.fi/ek/fi/ajankohtaista/lausunnot/tilintarkastajajärjestelman_uudistaminen_selvitysmiehen_raportti_ek3352010-4056. Luettu 28.10.2013.

Ek 2013b.
http://www.ek.fi/ek/fi/ajankohtaista/lausunnot/tilintarkastajajärjestelman_uudistaminen_selvitysmiehen_raportti_tilintarkastajien_valvonnan_yhtenai-7714.
Luettu 28.10.2013.

Ey 2012a. www.ey.com/fi. Luettu 28.9.2013.

Ey 2012b. Yritys- ja ympäristövastuupalvelut.
<http://www.ey.com/FI/fi/Services/Assurance/Climate-Change-and-Sustainability-Services>. Luettu 28.9.2013.

Finanssivalvonta 2013.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Lausuntopyynnot/Documents/Fivan_lausunto_Tilintarkastajajärjestelman_uudistaminen_210410.pdf. Luettu 28.10.2013.

Helbal 2013. Etusivu. <http://www.helbal.fi/>. Luettu 28.9.2013.

Horsmanheimo, P. & Steiner, M. 2008. Tilintarkastus – Asiakkaan opas.
Helsinki: WSOY.

HTM 2013a. <http://www.htm.fi/htm-tilintarkastajaksi/tutkintovaatimukset>. Luettu 18.10.2013.

HTM 2013b. Valtion tilintarkastuslautakunta. <http://www.htm.fi/valvonta/vala>.
Luettu 18.10.2013.

HTM 2013c. Tilintarkastajan valinta. Tilintarkastusvelvollisuus.
http://www.htm.fi/tilintarkastajan_valinta/valintavelvollisuus. Luettu 28.9.2013.

Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Juva: WS Bookwell Oy.

Kauppakamari 2013. <http://kauppakamari.fi/statement-archive/tilintarkastajajärjestelman-uudistaminen/>. Luettu 28.10.2013.

Kauhanen, J. 2009. Henkilöstö-voimavarojen johtaminen. Helsinki: WSOY.

Khtyhdistys 2013. <http://www.khtyhdistys.fi/toiminta/tilintarkastajajärjestelman-uudistaminen/professori-anderssonin-raportti>. Luettu 18.10.2013.

Kenestä tilintarkastaja? 2013. Kyselytutkimus Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun opiskelijoiden halukkuudesta työskennellä tilintarkastusalalla. Janne Grönroos. Pro gradu –tutkielma.
http://epub.lib.aalto.fi/en/ethesis/pdf/13351/hse_ethesis_13351.pdf. Luettu 28.10.2013.

Kilpailuvirasto 2013. <https://www.kilpailuvirasto.fi/cgi-bin/suomi.cgi?luku=aloitteet-ja-lausunnot&sivu=aloit-laus/a-2011-20-0481>. Luettu 28.10.2013.

Korkeamäki, A-M. 2008. Tilintarkastuksen perusteet. WSOY Oppimateriaalit. Oy.

Kosonen, L. 2005. Vaarinpidosta virtuaaliaikaan. Sata vuotta suomalaista tilintarkastusta. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Acta Universitatis Lappeenrantaensis 210

KPMG 2013. <http://www.kpmg.com/fi/fi/ajankohtaista/uutisia-ja-julkaisuja/asiakaslehdet/sivut/asiakaslehti-view-3-2013.aspx>. Luettu 1.8.2013

Laitinen, T. 2004. Vaasan yliopisto. Tilit tarkastukseen vai tarkastajat tilille
http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_952-476-097-5.pdf. Luettu 1.8.2013.

PwC 2013a. Kasvua uusilta markkinoilta. <http://www.pwc.fi/fi/palvelut/china-desk.jhtml>. Luettu 12.8.2013.

PwC 2013b. PwC Suomen vuosiraportit.
http://www.pwc.fi/fi/julkaisut/tiedostot/tilinpaatos_ja_toimintakertomus_pwc-suomi_2012.pdf. Luettu 1.9.2013.

Ristama, V. 2000 Tilintarkastus - perusteet. 4. painos. Porvoo: Edita Prima Oy

Taloushallinnon palvelut 2013.
http://www.temtoimialapalvelu.fi/files/1326/Taloushallinnon_palvelut_2011_web.pdf. Luettu 18.10.2013.

Tem 2013. http://www.tem.fi/files/35086/TEMjul_48_2012_web.pdf. Luettu 28.10.2013.

Tem 2013a. http://www.tem.fi/files/37386/Yhteenveto_lausunnoista.pdf. Luettu 28.10.2013.

Tilintarkastuslaki 459/2007. <http://www.edilex.fi/smur/20070459>.) Luettu 28.9.2013.

Tilintarkastuslautakunta 2013a. Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta. <http://tilintarkastuslautakunta.fi/tilan-tyojarjestys/>. Luettu 28.9.2013.

Tilintarkastuslautakunta 2013b. Hakuopas HTM-tilintarkastajaksi. http://tilintarkastuslautakunta.fi/files/2012/08/HTM_opas_22032013.pdf. Luettu 18.10.2013.

Tilintarkastuslautakunta 2013c. Tilastot. http://tilintarkastuslautakunta.fi/files/2012/08/Tilastot_012013.pdf. Luettu 21.9.2013.

Tilintarkastuslautakunta 2013d. http://tilintarkastuslautakunta.fi/files/2012/08/KHT_opas1.pdf. Luettu 28.9.2013.

Tilintarkastuslautakunta 2013e. Tilintarkastajajärjestelmän uudistaminen. Anderson, E. <http://fi.tilintarkastuslautakunta/lausunnot-ja-kannanotot/tilintarkastajajarjestelman-uudistaminen-tutkinnot-ja-valvonta-tyoryhman-raportista/>. Luettu 28.10.2013.

Tilintarkastuspakosta luopuminen 2013. Tilintarkastuspakosta luopuminen – vaikutukset yhtiölle ja yhteiskunnalle. http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/37252/pekka_paloniemi.pdf?sequence=1. Luettu 1.11.2013.

Tomperi, S. 2009. Käytännön kirjanpito. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Tomperi, S. 2009. Tilintarkastus – Normeista käytäntöön. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Viitala, R. 2004. Henkilöstöjohtaminen. 4. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Haastattelun kysymysrunko

Kysymys 1. Miten HTM-tilintarkastajien määrän odotetaan lähivuosina muuttuvan?

Kysymys 2. Onko odotettavissa pulaa tilintarkastajista?

Kysymys 3. Miten ja millaisia ihmisiä tutkintoon yleensä hakeutuu?

Kysymys 4. Miten sitten he ns. ottavat vakuutuksen vastaan kun on suorittanut tentin?

Kysymys 5. Luonteen ja persoonallisuuden sopivuus työtehtäviin ja ammattiin.